

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van woning Derks-Lowie in Gent

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 15 juni 2018 tot voorlopige bescherming als monument van woning Derks-Lowie in Gent;

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 2 juli 2018 tot en met 31 juli 2018 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op de bezwaren van de zakelijkrechthouders waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van woning Derks-Lowie aantoonde;

Overwegende dat woning Derks-Lowie als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De woning Derks-Lowie is de eerste woning die beschouwd wordt als representatief voor de architectuur van Marie-José Van Hee, die een enigszins aparte maar prominente plaats bekleedt in de recente architectuurgeschiedenis van Vlaanderen, tussen verschillende stromingen in. Haar oeuvre sluit aan bij het postmodernisme in het herwaarderen van de historische stad, de hernieuwde belangstelling voor de zintuiglijke en labyrintische kwaliteiten van architectuur, en de tendens om architectuur te beschouwen in haar autonomie. Dat laatste heeft ze, net zoals de uitgezuiverde, ornamentloze vormgeving, ook gemeen met stromingen als het neorationalisme en de Nieuwe Eenvoud. De gevoeligheid voor context kan dan weer gelinkt worden met het kritisch regionalisme.

Typische kenmerken van haar architectuur, die ook aanwezig zijn in de woning Derks-Lowie, zijn de ruimtelijke complexiteit en gelaagdheid van het interieur met een centrale plaats voor de trap en de mogelijkheid tot alternatieve circulatie, het gebruik van de binnentuin als deel van de woning, het ingekeerde en geborgen karakter, het geslaagde evenwicht tussen architecturale autonomie en contextuele integratie (door respectievelijk de symmetrie en grote blinde muurvlakken enerzijds en de topgevel, bepleistering en gevelopeningen anderzijds), de eenvoud, de verticaliteit van de gevelopeningen en de zintuiglijke materialiteit. De woning is bovendien heel herkenbaar bewaard, heeft een hoge ensemblewaarde – zowel exterieur, interieur als afgesloten tuin met halfopen garage werden volledig door Van Hee ontworpen – en een hoge contextwaarde door het architecturale concept (integratie) en door de aanwezigheid van heel wat van Van Hees ontwerpen in de onmiddellijke omgeving,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

Woning Derks-Lowie, Tinnenpotstraat 17 in Gent, bekend ten kadaster: Gent; 15de afdeling, sectie F, perceelnummer 3395B.

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft architecturale waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De woning Derks-Lowie is een diephuis van vijf traveeën en drie bouwlagen op de hoek van de Tinnenpotstraat en de gelijknamige steeg tussen deze woning en nummer 25. Een tuinmuur langs deze steeg verbindt de woning met een halfopen garage achteraan het perceel. De woning heeft een zadeldak en de halfopen garage een steil lessenaarsdak, beide bekleed met rode pannen en met daklichten aan de nok. De gevels hebben een ruw geborstelde bepleistering in gebroken wit, rechthoekige gevelopeningen en een eenvoudige betonnen kroonlijst. Onderaan bevindt zich een blauwhardstenen plint, aan de woning met een afzaat.

De symmetrische en sobere voorgevel heeft een centrale puntgevel en twee zijrisalieten met een lijstgevel, en wordt verder gekenmerkt door grote blinde muurvlakken en symmetrisch geplaatste, verticale vensters. De zijgevel is bijna volledig gesloten maar verspringt viermaal om de versmalling van het perceel naar achteren toe op te vangen. De gevel wordt verder verlevendigd door een smalle opening tussen de woning en de tuinmuur (die plaats biedt voor beplanting en een rechthoekige regenwaterafvoerpijp op een blauwhardstenen sokkel). Ook de verhoging van de tuinmuur ter hoogte van de derde verspringing zorgt voor variatie. Op de begane grond is in de travee aan de hoek een verticaal venster voorzien en verder heeft de zijgevel een klein venster ter hoogte van de eerste verdieping van de woning en de halfopen garage, evenals een garagepoort in de halfopen garage. Alle vensters zijn heel sober qua vormgeving met licht uitkragende, grijs geschilderde betonnen dorpels. De ramen zijn wit geschilderd, de centrale voordeur en de poort (beide met bovenlichten) blauw. De vensters en de bovenlichten van de voordeur en de garagepoort hebben een tweeledig raam met middenstijl. Links van de deur bevindt zich een metalen brievenbusgleuf.

De achtergevel is analoog qua gevelbehandeling, vensters en detaillering. Ook deze gevel is perfect symmetrisch opgebouwd met een puntgevel en zijrisalieten maar in vergelijking met de voorgevel is deze minder sober door de toevoeging van een middenrisaliet en een witgeschilderde houten balustrade. Deze gevel is ook minder monumentaal door de verlaagde zijtraveeën, en meer open met vensterdeuren op de begane grond en ook vensters op de eerste verdieping. De gevels van de minder diep uitgewerkte zijtraveeën op de tweede verdieping – die enkel zichtbaar zijn van op de dakterrassen – hebben elk een klein venster. De zijgevels aan de achterzijde van de tweede verdieping hebben centraal een dubbele vensterdeur naar de dakterrassen. De tuingevel van de halfopen garage telt één bouwlaag en vijf traveeën die geritmeerd worden door vier rechthoekige pijlers. De middelste drie traveeën zijn open, de rechtertravee is gesloten en de linkertravee bevat een open trap. De gevelafwerking is identiek aan die van de huisgevels. De vensterdeuren in de achtergevel hebben kruisvensters.

Het vierkante grondplan van de woning wordt gekenmerkt door een vrijwel perfecte symmetrie met als middenas een tot boven doorlopende trap. Via een centrale inkomhal betreedt men de begane grond, waarvan de vloer pas een viertal treden hoger ligt dan het straatniveau om inkijk te beperken. Rechts en links van de inkom bevinden zich twee kleinere ruimtes: de keuken op de hoek en de voormalige bibliotheek of bureau aan de andere zijde. De rest van de begane grond (aan de tuinzijde) is één grote ruimte, die door de trap onderverdeeld wordt in een eetkamer rechts, en een woonkamer links. De steektrap, die vertrekt aan de achterzijde van de woning, geeft uit op de overloop van de eerste verdieping. Vandaar vertrekt in het verlengde van die steektrap, een trap met drie steken en een tussenbordes naar de tweede verdieping. Op de eerste verdieping bevinden zich aan de tuinzijde twee gelijkaardige slaapkamers aan weerszijden van de trap, aan de straatzijde twee kleinere ruimtes (met name een badkamer op de hoek, en een linnenkamer aan de andere zijde), en tussenin respectievelijk een WC (rechts) en een berging (links). Op de tweede verdieping bevindt zich aan de achterzijde een atelier met aan weerszijden een dakterras, en vensters aan drie zijden. Aan de straatzijde zijn een donkere kamer (op de hoek) en een berging ondergebracht. Boven de trap en de overloop bevindt zich ten slotte nog een nokkamer die via een houten ladder in het atelier bereikt kan worden. De halfopen garage ligt – in tegenstelling tot de woning – op het niveau van de straat. Deze bevat ook een WC aan de zuidzijde, onder de steektrap die toegang verleent tot een berging op de eerste verdieping. Via twee treden verleent de halfopen garage toegang tot de tuin die aansluit op het niveau van de woning.

In het interieur worden de gepleisterde en witgeschilderde wanden verlevendigd door een structuur van rechthoekige pijlers en een latei aan de voor- en achtergevel, en door nissen in de zijgevels. Ook het plafond op de eerste en tweede verdieping vertoont een dergelijke gelaagdheid met verspringingen. De vloer op de begane grond bestaat uit gezoete blauwhardstenen tegels van 50 op 75 cm die aansluiten op de maatvoering van de woning. Ook de plint en de eerste trede van de trap is in dat materiaal opgebouwd. De trap zelf is in hout uitgevoerd en heeft geen plint. De dakterrassen, tuin en halfopen garage zijn voorzien van betontegels, de treden en de trap van de halfopen garage zijn in gegoten beton. Het binnenschrijnwerk is, net zoals het buitenschrijnwerk, verticaal van vorm en indeling, en meestal in wit geschilderd hout, met name de dubbele vensterdeuren van de inkomhal, bibliotheek en keuken (ingevuld met kruisvensters en melkglas) en de ingemaakte kasten onder of boven de trap (in de slaapkamers en de badkamer). De vensterbanken op de begane grond en de eerste verdieping zijn in gezoete blauwe hardsteen en volledig ingewerkt in de muurbeplesering. In de oostgevel van de woonkamer is een inbouwhaard aangebracht. De tuin is geometrisch van aanleg en bestaat uit betontegels en enkele rechthoekige vakken voor beplanting.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de algemene doelstelling van de bescherming is het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. Elke aanpassing of nieuwe functie moet de beschermde erfgoedwaarde, -kenmerken en -elementen respecteren en ondersteunen. Bewaren gaat daarbij voor vernieuwen. Dit veronderstelt in de eerste plaats vakkundig onderhoud en conserverende ingrepen. Indien restauratie of vervanging noodzakelijk blijkt, dient men de historische toestand te hernemen, indien nodig op basis van bouwhistorisch onderzoek. Omwille van de belangrijke relatie tussen woning en tuin vraagt elke beheersdaad om een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij de impact op het geheel met al zijn componenten wordt afgewogen;
- 2° indien de betonnen dekstenen moeten afgedekt worden omwille van poreusheid, is het mogelijk dit te doen zoals bij de zijmuur en halfopen garage, met gelijkvormige inox kappen. Het verdient echter aanbeveling om op termijn de dekstenen te reconstrueren zoals oorspronkelijk gepland (in blauwe hardsteen) of zoals oorspronkelijk uitgevoerd (in beton);
- 3° indien men de bovenverdiepingen wilt afsluiten, is het aangewezen dit te doen met in de muur ingewerkte schuifdeuren, zoals oorspronkelijk ontworpen;

- 4° ten slotte is het aangewezen de ontbrekende vensterbanken op de tweede verdieping toe te voegen naar het model van de al bestaande vensterbanken op deze verdieping.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigingen van het dakvolume, de dakbedekking, de dakconstructie en gootconstructies;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, oculi, poorten, inclusief de beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekend gemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
 - c) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30 m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30 m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen de straal van 30 m rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
 - d) het structureel en fundamenteel wijzigen van de aanleg van historische tuinen en parken en begraafplaatsen;
- 6° het uitvoeren van de volgende handelingen aan of in het interieur:
 - a) het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
 - b) het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
 - c) het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
 - d) het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, wandbekledingen, binnenschrijnwerk, inclusief de lambriseringen, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
 - e) het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontpleisteren van bepleisterde elementen;

- f) het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige;
- g) het plaatsen of vernieuwen van technische voorzieningen, zoals verwarming, klimaatregeling, elektrische installatie, geluidsinstallatie, sanitair, liften en beveiligingsinstallaties, met uitzondering van de installaties waarvoor geen destructieve ingrepen moeten gebeuren en/of die geen storende visuele impact hebben op het waardevolle interieur.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, **19 OKT. 2018**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS